

Oponentský posudek na bakalářskou práci Viléma Trdlicy Postava kněze v české literatuře 19. století

Autor se zaměřil na postižení fenoménu kněžství v agrární a částečně i v městské společnosti, jak jej reflektují díla beletristických autorů a práce historiků, především J. Kadlece, M. Gaži, Z. R. Nešpora, J. Raka i práce literárněhistorické (J. Janáčkové i dobové hodnocení A. Rybičky. Z historického aspektu by do dobových ohlasů jistě náležely i Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských s obzvláštním zřetelem k zemím Koruny české od F. X. Kryštůvka (1898).

Vlastní jádro práce spočívá právem ve sledování postav kněží v dílech K. V. Raise, zejména v Západu. Autor se zaměřuje na ústřední postavu devadesátiletého Antonína Kalouse, prvofaráře ve Studenci, vesnici na Českomoravské vrchovině, známé i z obrazu K. Slavíčka U nás v Kameničkách. V. Trdlica charakterizuje zevnějšek faráře Kalouse, jak jej Rais popisuje na pohřbu faráře Duchoně ve Skalsku, i jeho obtíže sloužit delší mši sv., než byla mariánská, a spojuje používání starého ornátu vybledlých barev s celkovým Kalousovým stářím třebaže Rais vysvětluje používání tohoto ornátu zcela pragmaticky, totiž že dříve býval na neděli. Hlavní mši pro věřící sloužil mladý kaplan u hlavního oltáře a Kalousova mše měla soukromý charakter.

V. Trdlica v Kalousově charakteristice zdůrazňuje houževnatost a schopnost vlévat naději a optimismus druhým, současně však zachycuje v jeho myšlení stavy bolesti a vědomí bezmocnosti a čekání na smrt. Je otázka, zda farářovo uvažování o smrti vyvěrá z barokní Bridelovy antiteze lidské ubohosti a Boží dokonalosti. Spíše jde asi o psychické rozpoložení starého člověka, odkázaného na pomoc druhých. Polemika faráře Kalouse s vedoucí lidových pobožností Tekličkou o pořizování dalších šaticek na sochu Panny Marie s Kalousovou otázkou: „Myslíte, si, že Matka Boží byla takto marnivá?“ je s barokní zbožností v rozporu. V kněžské i lidské velikosti faráře Kalouse vyniká scéna při zaopatřování Anny Malivánkové, zvané Mastná Ančka. Zde farář Kalous jednak podstupuje riziko ohrožení svého zdraví jízdou na saních v krutém mrazu, jednak vychovává příbuzné nemocné i ostatní vesničany k správnému nazírání na své bližní z aspektu Boží lásky a Božího milosrdenství.

Autor dále charakterizuje ostatní kněžské postavy románu, především Kalousovy kaplany Letošníka a Voříška a Raisovo ztvárnění duchovních vazeb mezi nimi a farářem Kalousem. Poněkud popisně zvládl V. Trdlica charakteristiku přílepkového faráře Čečetky. Stačilo by, myslím, zdůraznit charakteristiku Kalousovu, že Čečetka je mu duchovně i pastoračně blízký.

Ve srovnání s Kalousem je autorovo hodnocení pozdětínského faráře Stehlíka v románu Zapadlí vlastenci posunuto od jeho pastorační činnosti, i když ji nepomíjí, k jeho aktivitám vlasteneckým a k jeho sporu s farářem Čermákem, který se odehrál ve Stehlíkově kaplanské minulost a vypráví o něm pamětník kostelník Dolejš preceptorovi Čermákovi, takže v přítomné době nešlo o nějaký farářův konflikt, ale dokreslení jeho portrétu mladému učiteli.

Vztahy k nadřazeným (faráři, vikáři) vyplývají z odlišného sociálního a národnostního cítění. Farář Stehlík ještě jako kaplan pomáhal chudým farníkům a chladný vztah vikáře k němu jako faráři charakterizoval kantor Čížek: „Mluvte s ním, když je Němec.“ Tento vikářův vztah se pak nuceně změnil za nového hraběte, uvědomělého Čecha.

Postavení kněze v nové industrializované a sekularizované společnosti konce 19. a zač. 20. století zobrazují díla J. Š. Baara. V. Trdlíca se zaměřil na povídkovou tvorbu a na některé hlavní problémy kněžského života, z nichž pozornosti zasluhuje postavení tzv. farské paničky, kuchařky a hospodyně. Vystupují rovněž i v uvedených Raisových románech. Hlavním dílem, klíčovým pro kněžský život v této době je však Baarův román Holoubek, o němž se autor v práci nezmiňuje. Z dalších autorů, v nichž se projevuje moderní rozporuplnost v působení kněze ve vesnici, uvádí K. Klostermanna a bratry Mrštíky.

K postavě kněze v povídkách a románech I. Herrmanna lze souhlasit se zjištěním v románu u Snědeného krámu, kde samotný obřad koresponduje s tragikou samotného páru. V románu Otec Kondelík a ženich Vejvara je hlavní postava mistr Kondelík pouze matrikový katolík, avšak jeho žena a dcera navštěvují nedělní bohoslužby a Bůh má u matky Kondelíkové ústřední místo v chápání manželského svazku. Postava kněze vstupuje velmi plasticky a sympaticky i při svatbě Nanyanky Kulichové. Farář po obřadu přijme pozvání na odpolední svačinu a jeho příchodem se povznesla nálada až k jakémusi zbožnému nadšení, jeho účastenství dodávalo hostině jistého posvěcení. Farářova účast je tak požehnáním pro mladou dvojici.

Práce V. Trdlícy přes určitou popisnost některých pasáží splňuje cíl, jež si autor stanovil a podává na vybraných textech, především z děl Raisových obraz kněží, jejich poslání duchovního, hospodářského a národního. Práce splňuje požadavky kladené na bakalářské práce a doporučuji ji k obhajobě s návrhem hodnocení velmi dobře.

V Praze dne 24. srpna 2017

doc. PhDr. Jiří Hošna, CSc.